

6. Теплов Б. М. Избранные труды: в 2 т. / Б. М. Теплов. - М.: Педагогика, 1983.

7. Burowska Z. Wspolczesne systemy wychowania muzycznego / Zofia Burowska. - Warszawa: Szkolne i pedagogiczne, 1976. - 331 s.

УДК 373.3.016:78

Гао Жоцзюнь

ПРОЦЕСУАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ САМОКОНТРОЛЮ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В статье рассматривается проблема самоконтроля будущего учителя музыки как целостный, многоплановый процесс самоанализа, самооценки и саморегуляции музыкально-исполнительской деятельности; представлен процессуально-функциональный анализ самоконтроля как важной составляющей инструментально-исполнительского процесса. Обращено внимание на то, что процесс самоконтроля будущих специалистов осуществляется в единстве с реализацией этих функций.

Ключевые слова: самоконтроль, процессуально-функциональный анализ самоконтроля, музыкально-исполнительская деятельность, будущий учитель музыки.

The problem of self-control of the future music teacher as a holistic and multifaceted process of self-examination, self-assessment and self-regulation of music performance activities is discussed in the article; procedural and functional analysis of self-control as an important component of instrumental-performance process presents here. Attention is drawn to the fact that the process of self-control of future specialists is carried out in unity with the implementation of these functions.

Key words: self-control, procedural and functional analysis of self-control, musical-performing activity, a future teacher of music.

В умовах реформування вищої освіти, впровадження багаторівневої підготовки професійних кадрів особливої актуальності набуває проблема формування найважливіших якостей майбутніх фахівців – професійної самостійності та самоконтролю як основи їх становлення. Адже самоконтроль людини, її регуляційний потенціал та механізми управління собою – це проблеми активності, волі, саморегуляції, свободи вибору особистості (В.Афанасьєв, Б. Вульф, Л.Гримак, Ю.Лісюк, Г.Нікіфоров Л.Спірін та ін.). Самооцінка, коригування та удосконалення своєї діяльності складають основу самоконтролю особистості. Саме тому самоконтроль є важливою складовою професіонального самовдосконалення в мистецькій діяльності.

У сучасній науковій літературі висвітлюються інноваційні підходи до аналізу проблеми самоконтролю, зокрема: в теорії педагогічного керівництва (В.Афанасьєв, Б. Вульф, Л. Спірін, та ін.); в теорії контролю та самоконтролю особистості (Л.Гримак, Ю.Лісюк, Ю.Приходько, Г.Нікіфоров, В.Юрченко та ін.). У сфері музично-педагогічної освіти ідеї, пов'язані з питаннями самоконтролю, представлені в працях Е.Абдулліна, Л.Арчажникової, Н.Ветлугіної, Т.Гризоглазової, А.Козир, О.Отіч, Г.Падалки, О.Пехоти, О.Олексюк, О.Рудницької, Г.Ципіна та ін.

На думку Т. Гризоглазової, самоконтроль є важливою складовою самостійної роботи студента. “Виконавський самоконтроль – це усвідомлений процес концентрації музичного слуху, уваги, регуляція виконавського процесу у відповідності із завданнями художньої інтерпретації музичного твору. Дуже важливо, щоб на всіх етапах роботи над музичним твором ...був присутній самоконтроль” [1, с.165].

Обов'язковим компонентом дії самоконтролю є самооцінка. Необхідність формування у майбутніх учителів музики потреби в оцінюванні результатів своєї музично-виконавської діяльності, виявленні самокритичності, розвитку творчого мислення уможливується завдяки спонуканню їх до самоаналізу. Останнє ми розглядаємо як рефлексивну діяльність

майбутніх учителів музики, під час якої здійснюється аналіз результативності виконання навчальних дій, з'являються роздуми стосовно власного професіоналізму. Така діяльність сприяє розвитку вмінь самостійно ставити завдання щодо саморозвитку, планувати навчальну діяльність та прогнозувати її результативність. Це передбачає усвідомлення майбутніми учителями музики своїх музичних здібностей та виконавських можливостей. Таким чином, здійснення студентами самоаналізу має стати стимулом для самовдосконалення у фортепіанній навчально-виконавській діяльності. Разом із тим, уміння майбутніх учителів музики здійснювати самоаналіз знадобляться їм у подальшій професійній діяльності для виявлення як кращих аспектів своєї діяльності, так і її недоліків.

Враховуючи це, нами виокремлено основні функції підготовки майбутніх фахівців у галузі музично-інструментального виконавства, а саме: пізнавально-перетворювальна, діагностична, орієнтаційно-регулятивна, організаційно-комунікативна, творчо-спонукальна.

Пізнавально-перетворювальна функція підготовки майбутніх фахівців передбачає розвиток пізнавальних інтересів, музично-естетичної освіченості, розширення тезаурусу студента, що дає можливість йому в процесі навчання в педагогічному вузі глибше осягнути художньо-естетичні цінності музичних творів, їх драматургію, усвідомлювати інтонаційно-образні зв'язки, закономірності музичного розвитку в цілому.

Пізнавальне ми розглядали з позицій активізації потягу студентів до знань, розширенні репертуарного обсягу, підвищенні індивідуального рівня художньо-виконавської майстерності. Поряд із цим, у процесі інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики виникає необхідність спонукання їх до виявлення пізнавальної потреби, що охоплює задоволення студентів процесом пізнавальної діяльності та появи нової потреби у пізнанні.

Перетворювальна діяльність зумовлює розвиток у студентів умінь відкривати, відшукувати варіанти інтерпретації, відповідне музичне звучання, щоразу перетворюючи його у відповідності із внутрішніми уявленнями. Такі зусилля характеризуються творчою активністю, фантазією, самостійністю. Студент глибше пізнає та розуміє особливості музичного виконання, “перетворюючи” його у своїй уяві.

Перетворювальне постає у забезпеченні студента установкою на: систематичний характер фортепіанної навчально-виконавської діяльності, якісне виконання навчальних дій, що супроводжується свідомим самоконтролем. Ця установка також передбачає орієнтування студента у створенні умов самостійної навчальної діяльності; творче використання набутих фахових знань, умінь і способів навчання, що має перетворювальний характер.

Діагностична функція передбачає аналіз й оцінку фортепіанної навчально-виконавської діяльності студента, його фахових знань і умінь. У цьому процесі необхідним постає спонукання викладачем студента до оцінювання та самоаналізу власного виконання. “Поза оцінним ставленням до дійсності мистецтво не існує, так само, як і поза оцінним ставленням того, хто сприймає мистецтво. При цьому, оцінювальна діяльність реципієнта пронизує і власне відтворюваний художником світ, і характер відтворення життя у художніх образах, доповнюючи їх власним світобаченням, збагачуючи власним розумінням і почуттями” [3, с. 5].

Орієнтаційно-регулятивна функція забезпечує власну орієнтувально-регулюючу основу фахової підготовки майбутніх учителів музики. Ця функція полягає у стимулюванні соціально-дієвої позиції студентів під час фортепіанної навчально-виконавської діяльності та реалізації змісту інструментально-виконавської підготовки.

Важливим у цьому аспекті є формування художніх орієнтацій майбутніх учителів музики у процесі фортепіанної навчально-виконавської діяльності. Л. Паньків зазначає: “Виходячи з постулату гуманістичної педагогіки про те, що в кожній людині існує орієнтація, яка штовхає її на реалізацію своїх можливостей, можна вважати, що особистісна орієнтація – це усвідомлений чи неусвідомлений процес вибору, спрямований на прийняття необхідного, потрібного, корисного, бажаного. Вона відмежовує суттєве і важливе для особистості від несуттєвого і непотрібного. Тобто, орієнтації зумовлюють надзвичайно важливі функції у діяльності людини – вибору спрямованості, вміння розібратися в

оточуючих обставинах та визначати їх значення для себе, що детермінуються поінформованістю, інтересом, досвідом” [4, с. 39].

Необхідність виховання у майбутніх учителів музики фахово-ціннісного ставлення до педагогічної професії передбачає усвідомлення майбутніми фахівцями ідеалів у музичному мистецтві, що ґрунтуються на суспільних цінностях, і потребує здійснення викладачем ціннісної установки. Така установка об’єднує позитивне ставлення студентів до музично-виконавської діяльності.

Регулятивне передбачає спрямування майбутніх учителів музики до саморегуляції виконавського процесу як важливої складової самоконтролю. З іншого боку регулятивна діяльність викладача передбачає створення ідеального образу майбутньої музично-педагогічної діяльності. Завдяки цілеспрямованому педагогічному впливу цей образ формується у свідомості студента й залежить від його інтересів, потреб, корелюється вимогами щодо застосування вчителем сучасних і найбільш продуктивних методів і технологій навчання. Цей вплив також передбачає спрямування студентів до контролю та коригування власної виконавської поведінки.

Організаційно-комунікативна функція підготовки майбутніх учителів музики дозволяє послідовно і цілеспрямовано залучати їх до використання власного творчого потенціалу, набуття навчального досвіду. Ця функція відображає форми і методи впливу на якість навчання та ставлення студентів до інструментально-виконавської підготовки.

Організація викладачем фортепіанної навчально-виконавської діяльності майбутніх учителів музики, що спрямована на розвиток його здатності до самоконтролю, у свою чергу, сприяє виробленню у студента вміння цілеспрямовано організовувати свою навчальну діяльність, планувати й оцінювати її результати. Педагогічне керівництво цим процесом передбачає створення оптимальних умов для виявлення кожним студентом своєї активної позиції, завдяки чому відбуватиметься здійснення свідомого і ґрунтовного самоконтролю під час виконання навчальних дій. Згодом у студента має визрівати розуміння того, що в сучасних умовах вчитель музичного мистецтва постає не тільки носієм і транслятором мистецьких знань, але й організатором музично-творчої діяльності учнів.

У процесі фортепіанної навчально-виконавської діяльності майбутніх учителів музики важливим є набуття ними комунікативного досвіду. Студенти мають опановувати форми творення спілкування, його норми у соціокультурному просторі, адже професія вчитель музичного мистецтва передбачає наявність широких соціальних зв’язків. Так, отримані студентами фахові знання, ціннісні орієнтири, пов’язані з професією вчителя музичного мистецтва, постають складовою цього досвіду. “Комунікативна функція забезпечує встановлення контактів між учнем і вчителем, сприяє обміну інформацією, встановленню зворотного зв’язку, адже педагогічний процес неможливий без взаємодії його учасників” [5]. В. Общанський зазначає, що основним стилем підтримання художньо-емоційних контактів між викладачем і студентами має бути спільна творчість, спільний пошук істини, рівноправне партнерство в обміні думками [2].

Враховуючи актуальність завдань вищих педагогічних закладів освіти, що полягають у формуванні творчої індивідуальності майбутнього вчителя музики, нами було визначено *творчо-спонукальну* функцію підготовки фахівців. Ця функція проявляється в творчому застосуванні ціннісних методичних ідей у конкретних педагогічних умовах залучення студентів до музично-творчої діяльності. Категорія творчості у діяльнісному аспекті спрямована на створення студентом нового, оригінального і неповторного, що є суттєвою складовою його фортепіанної навчально-виконавської діяльності.

Спираючись на те, що Л. Виготський, П. Еббс, В. Загвязінський, В. Роменець, О. Рудницька, С. Сисоева розглядають такі показники творчості як цілеспрямованість, оригінальність мислення, готовність до продуктивного виконання нових завдань, необхідним постає заохочення студентів до творчих пошуків, підтримка творчих проявів, знахідок, цікавих ідей у процесі роботи над музичними творами. Це сприяє розвитку інтерпретаційно-творчих здібностей та вмінь студента.

Як відомо, найбільш концентрованою формою прояву напруженої творчої праці та самоконтролю є публічне виконання студентами музичних творів, де виявляється їхній художньо-творчий потенціал музично-виконавської діяльності. Саме публічні виступи як важливий елемент навчального процесу, готують студентів до майбутньої професійної діяльності, оскільки виконання музичних творів перед учнями завжди буде публічним. Творчість на сцені, підкреслював К.Станіславський, проявляється, перш за все, у повній зосередженості, якої потребує і виконавський самоконтроль. Все це у сукупності забезпечує успішність музичного виконавства майбутніх учителів музики, становить її міцну базу.

Отже, функціональний аналіз фахової діяльності майбутнього вчителя музики дав змогу констатувати, що взаємодія вищезазначених функцій забезпечує ефективну реалізацію кожного структурного елемента музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя музики, що є тим важливим чинником, що зумовлює успіх його роботи та сприяє розвитку самоконтролю власної музично-виконавської діяльності.

Література

1. Гризоголазова Т. І. Зміст і сутність самостійної навчально-виконавської діяльності учнів-піаністів / Т. І. Гризоголазова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : Збірник наукових праць. – Вип. 16 (21). – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – С.165.

2. Общанський В. Л. Основний музичний інструмент (баян, акордеон) у системі ступеневої підготовки вчителя музики, етики і естетики: навч. програма та метод рекомендації щодо її реалізації / В. Л. Общанський. – Хмельницький: ХГПІ, 2002. – 22 с.].

3. Падалка Г.М. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 18 (23). – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015 – 342 с.].

4. Паньків Л. І. Зміст та функції художніх орієнтацій у контексті мистецької освіти / Л. І. Паньків // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип. 18 (23). – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015 – 342 с.

5. Пехота О.М. Формування технологічної культури сучасного викладача. http://mdu.edu.ua/spaw2/uploads/files/9_6.pdf

УДК 37.016:784-053.6

Лю Цзін

СУТНІСТЬ ВОКАЛЬНОГО СЛУХУ В КОНТЕКСТІ ЙОГО РОЗВИТКУ У ПІДЛІТКІВ

У статті розглянуто проблему розвитку вокального слуху підлітків, проаналізовано підходи різних дослідників до визначення сутності поняття «вокальний слух». Зазначено, що в сучасній музичній педагогіці немає остаточного визначення цього поняття. Автор зазначає, що доцільно розрізняти вокальний слух педагога-музиканта, виконавця і учня. Збагачення слухового досвіду у процесі розвитку вокального слуху підлітків знаходиться у відповідності з розвитком внутрішнього слуху, уяви, музичної пам'яті, мислення. Обґрунтовується, що сутність вокального слуху в контексті його розвитку у підлітків полягає у здатності до аналізу слухового сприйняття, оцінювання власної фонації та корекції її якості. За умови грамотного педагогічного керування вокальний слух учнів-підлітків може успішно розвиватися у процесі навчання музики.

Ключові слова: вокальний слух, слухове сприйняття, звукоутворення, аналіз, вокальні навички, підлітки.

Liu Tszin. The essence of vocal hearing in the context of its development in teenagers. The article actualizes the problem of development of vocal hearing of the teenagers, different approaches of the researchers to defining the essence of the concept of "vocal hearing." It is noted